

АСПЕКТИ НА ДЕМОГРАФСКАТА ПОЛИТИКА НА БЪЛГАРИЯ В УСЛОВИЯТА НА МИГРАЦИОНЕН НАТИСК

Спас Ташев

Институт за изследване на населението и човека при БАН
spas.tasheff@gmail.com

Резюме: В статията е направен анализ на Националната стратегия за демографско развитие на Република България (2012–2030) през призмата на новото миграционно явление, с което се сблъсква страната през последните няколко години – миграционният натиск. Изхожда се от факта, че през периода, когато е разработвана стратегията, такъв засилен миграционен натиск не е съществувал, поради което тя не е съобразена с него.

С оглед на тенденцията за непрекъснато нарастване на миграционният натиск се предлага актуализация на Националната стратегия за демографско развитие на Република България, в която да бъдат отчетени новите тенденции. Независимо, че преминаващите покрай или през България миграционни потоци са по-скоро транзитни, тази ситуация може да се промени, тъй като са налице три основни фактора, които действат в тази насока: неясното бъдеще на Дъблинския регламент, общата граница на България с Турция, която е основна входна врата за Европа и започналото през 2015 г. вътрешно фрагментиране на шенгенското пространство. От тези факти произтича един важен извод, а именно, че имиграционните процеси в и през България вече не зависят само от изтласкващите и привличащите фактори по отношение на миграционните потоци, но са в зависимост и от променящата се общоевропейска имиграционна ситуация.

Предложени са конкретни политики и решения, с които България да може да контролира и управлява имиграционния процес съобразно потребностите на икономиката и националния си интерес.

Ключови думи: националната стратегия за демографско развитие на Република България, демографска депресия, демографски взрив, миграционен прираст, миграционен натиск, транзитна миграция, мигрантска криза, миграционна политика

Миграционният или механичният прираст е компонентата, която заедно с естествения прираст формира общия демографски прираст. Съгласно статистическите данни за общия прираст на населението на ЕС през 2014 г., естественият прираст в 28-те държави членки е 161,4 хил. души, а миграционният е 951,9 хил. или общо 1,1133 млн. души. Това означава, че през този период 85,5 % от общият прираст на ЕС се дължи на имиграцията и едва 14,5 % на раждаемостта. От тази гледна точка е напълно оправдано отделянето на все по-голямо внимание върху миграционните процеси при разработването на съвременните програми за демографско развитие.

България не прави изключение от тези общоевропейски тенденции. В Националната стратегия за демографско развитие на Република България (2012–2030) са включени две направления, тясно свързани с ролята на миграцията в тази насока, а именно: разработване на адекватна миграционна (външна и вътрешна) и имиграционна политика и значително намаляване на броя на емигриращите млади хора в репродуктивна възраст. Документът е предшестван от две миграционни стратегии: Националната стратегия на Република България по миграция и интеграция (2008) и Националната стратегия в областта на миграцията, убежището и интеграцията (2011–2020). Анализът на тези важни правителствени документи показва, че е налице еволюция в миграционните разбирания и политики, като се отчита тенденцията за превръщането на България от държава на произход в държава от смесен миграционен тип.

През периода, когато е разработвана Националната стратегия за демографско развитие на Република България (2012–2030), с оглед на малкия имиграционен опит на страната в нейната най-нова история, липсващите познания и практики до голяма степен са взаимствани от европейските ни партньори. Този подход е оправдан и поради наблюдаваната към онзи период тенденция за изграждането на все по-единна европейска имиграционна политика. При такъв подход обаче у нас се възпроизвеждат като положителните, така и някои от отрицателните страни в европейската миграционна практика.

Най-общо, в Европа до 60-те г. на XX в. е характерна политиката на „отворени врати“, а през 70-те и 80-те години започват да се прилагат все повече ограничителни мерки към безконтролната имиграция. Те са продиктувани от технологичния прогрес и намаляващата нужда от неквалифицирани кадри, икономическия спад и свиването на пазара на труда, което още повече възпрепятства интеграцията на имигрантите. Проблемната интеграция в приемащото общество се оказва от важно значение при имигрантски групи, съставени дори от втори или трето поколение имигранти, които са със съществени социо-културни различия спрямо местното население. Тези различия и затруднената интеграция поставиха началото на процеса на радикализиране на отделни представители на имигрантските общности и това доведе до възникването на сериозни заплахи за сигурността в приемащите държави. В крайна сметка след 11 септември 2001 г. в световен мащаб започна да се налага нова имиграционна политика, имаща все по-ограничителна насоченост и целяща пълен контрол и управление на имиграцията.

Изключение от тази тенденция, особено на европейска почва, бе запазването до този момент на достиженията в областта на хуманитарната сфера и преди всичко в предоставянето на убежище, когато търсецният такъв статус заявява, че е налице заплаха за личната му сигурност. Тази оставена отворена врата, без да е съобразена с изводите от теоретичните разработки върху миграционния натиск от края на XX в., е сред основните причини за наблюдаваната през 2014 и 2015 г. миграционна криза в Европа. Оставената възможност за неконтролирана имиграция по линия на предоставянето на убежище стана причина лицата, които в наши дни упражняват миграционния натиск към ЕС, масово да се обявяват за бежанци. Подобна утвърдила се практика не разкрива всички действителни мотиви за мигриране. Така например на срещата на върха по въпросите на